

VERGİ USUL HUKUKU VE KAPSAMI

MADDİ HUKUK- ŞEKLİ HUKUK AYRIMI

Hukuk ayırım ve türleri

1. Kamu hukuku- özel hukuk
2. Yazılı hukuk- yazılı olmayan hukuk
3. Ulusal hukuk- uluslararası hukuk
4. Maddi hukuk- şekli hukuk . (AS- 2019)

Maddi hukuk, hukuki ilişkilere dair hak ve yetkiler ile ödev ve yükümlülükleri vaz eden, tanımlayan ve düzenleyen, ilişkinin taraflarının hukuki durumunu belirleyen hukuk kurallarından oluşan hukuk dalıdır.

Bir hukuki ilişkinin içerik ve özüne dair düzenlemelerdir. (AS- 2017)

Şekli hukuk, maddi hukuk tarafından düzenleme konusu yapılarak içeriği belirlenen hak ve yetkilerin kullanılması ile ödev ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi biçim ve yöntemlerine dair kuralların oluşturduğu hukuk dalıdır.

Bir hukuki ilişkinin içeriğini oluşturan hak ve yetkilerin kullanımı ile ödev ve yükümlülüklerin ifası usulüne ilişkin düzenlemelerdir.

Şekli hukuk dalları:

1. Yargılama ve takip hukuku
2. Özel hukuk dallarından medeni usul hukuku (AS- 2018)
3. Özel hukuk dallarından icra ve iflas hukuku (DS- 2019)
4. Kamu hukukunda ceza usul hukuku
5. Kamu hukukunda idari yargılama hukuku
6. Vergi yargılama hukuku
7. Kamu alacaklıların takip ve tahsil hukuku
8. Vergi usul hukuku (AS- 2018, 2017)

NOT: Soruda şuna dikkat etmelisin:

1. içerik ve özüne ifadesi geçiyorsa “maddi hukuk”
2. Usulüne ilişkin ifadesi geçiyorsa “şekli hukuk”

Maddi hukuk normları: Uyuşmazlık konusu somut olayı çözmeye yönelmiş, belirli bir konuya ilişkin yargı içeren önermelerdir. (AS- 2016)

Şekli hukuk normları: Belirli bir olayda ve uyuşmazlık çözümünde izlenecek yolları gösteren kurallardır. (AS- 2019)

Maddi hukuk-şekli hukuk ayırımı açısından belirleyici unsur: İlgili hukuk kuralının yöneldiği amaçtır. (AS- 2019, 2018)

(Yukarıdaki tanımlar ve özellikle şekli hukukun dalları önemli.)

VERGİ HUKUKUNDA MADDİ HUKUK- ŞEKLİ HUKUK AYRIMI

Vergi hukuku, vergi ödevinin niteliğine, vergi borcunun doğması ve ortadan kalkmasına ilişkin maddî ve şeklî hukuk kuralları bütünüdür.

Vergi hukuku: 1. Maddi vergi hukuku
2. Şekli vergi hukuku

Maddi vergi hukuku: Vergi borcu konusunda hak ve ödevlerin doğumunu, sona ermesini ve bunların içeriğine ilişkin hukukî ilkeleri inceleyen vergi hukuku dalıdır. (AS- 2018)

Şekli vergi hukuku: Maddî hukukça belirlenen vergi ilişkisinde hak ve yükümlülüklerin gerçekleştirilme usullerini düzenleyen daldır. (AS- 2016)

Şekli vergi hukukunun alt dalları:

1. Vergi usul hukuku (AS- 2017)
2. Vergi yargılama hukuku
3. Vergi icra hukuku

Vergi usul hukuku: Vergi yasalarının uygulanması amacıyla tarhtan tahsile kadar olan vergilendirme süreci içerisinde vergi idaresi tarafından yükümlü, sorumlu ve ödevliler hakkında çeşitli idari işlemler yapılması bazen de eylemler de bulunulması suretiyle vergilendirme yetkisinin yönetsel boyutta kullanılmasına dair şekli ve usuli kuralları inceler. (AS- 2018, 2015)

Vergi yargılama hukuku: Vergilendirme ilişkisi tarafları arasında niza konusu olup vergi davası açılmak suretiyle vergi yargı organlarının hukukilik denetimine tabi tutulan vergilendirme işlem ve bazen de eylemlerinden kaynaklı vergi uyuşmazlıklarının yargı organları tarafından görülüp çözüme kavuşturulması usullerine dair kurallardır.

Vergi icra hukuku: Vergi alacağının cebren takip ve tahsili usulleri ile bu tür kamu alacaklarının güvence altına alınmasını sağlayan tedbirleri düzenleyen kurallardır. (AS- 2014, DS- 2018)

ŞEKLİ VERGİ HUKUKUNUN BİR DALI OLARAK VERGİ USUL HUKUKUNUN TANIMI, DÜZENLEME ALANI, NİTELİĞİ VE ÖZELLİKLERİ

Vergi usul hukukuna dair kurallar esas itibarı ile **213 Sayılı Vergi Usul Kanunu**'nda yer almaktadır. (AS- 2018)

Vergi usul hukuku, vergi idaresinin vergi kanunlarını uygularken uymak zorunda olduğu yönetsel nitelikte şekil ve usul kurallarına dair sistemi ifade eder.

Vergi Usul Kanunu kapsamında düzenlenen konular:

1. Tarh işlemi ve türleri
2. Matrah tespitine ilişkin hükümler
3. Vergi idaresi tarafından yapılan tarh ve tahsil gibi idari işlemlerde uyulması gereken yöntemler
4. Değerlemeye ilişkin hükümler
5. Tebliğ işlemi ve tebligat usulleri
6. Tahakkuk aşaması
7. Tahsil işlemi ve tahsilat usul ve çeşitlerine dair hükümler
8. Vergi idaresinin yükümlü ve sorumlular başta olmak üzere vergi ödevlilerini denetleme yolları (AS- 2019, 2015)

Vergi Usul Hukuku ile ilgili özellikler:

1. Vergi usul hukuku, vergi hukukunun idare hukuku ile kesiştiği alanlardan biridir.
2. İdare hukukuna nazaran daha katı bir yasallık anlayışı ile daha şekli-formel bir yaklaşım geçerlidir.
3. Vergi usul hukukuna dair temel düzenleme 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'dur.
4. Vergi usul hukukuna dair yasa hükümlerinin pek çoğu emredici norm niteliğindedir.
5. Hukuk devleti ilkesi ile yasal idare gereklerine riayet zorunluluğu vardır.
6. Vergi uyuşmazlıklarının yargı yoluna başvurulmaksızın taraflar arasında barışçı yollardan çözümü gibi vergi usul hukukuna dair temel bazı konuları ayrıntılı biçimde düzenler. (AS- 2019, 2017, 2016)
(Bu özelliklerin hepsi AS- 2018, 2015 sınavında çıkmıştır.)

Vergi Usul Kanunu esas itibarıyla **Almanya vergi usul kanunu** örnek alınarak hazırlanmıştır. (AS- 2017)

Vergi Usul Kanunu **1961 yılında** yürürlüğe girmiştir. (AS- 2016)

VERGİLENDİRME SÜRECİ- 1

VERGİYİ DOĞURAN OLAY

Bir vergi borcunun doğabilmesinin ön koşulu: 1. Bir vergi kanunu hükmünün bulunması
2. Söz konusu bu vergi ile ilgili vergi kanununun, o yıla ait bütçe kanununun C cetvelinde yer almasıdır. (AS- 2019, 2014)

Bazı vergiler bakımından vergiyi doğuran olayın örnekleri şunlardır:

- Gelir vergisi bakımından bir gerçek kişinin gelir (kazanç ve irat) elde etmesi,
- Kurumlar vergisi bakımından bu verginin mükellefi olan kurumların kazanç elde etmesi;
- Katma değer vergisi bakımından bir malın teslim edilmesi veya hizmetin ifa edilmesi,
- Emlak vergisi bakımından bir bina, arsa veya araziye malik ya da bunlar üzerinde intifa hakkı sahibi olunması,
- Veraset ve intikal vergisi bakımından bir malın veraset yoluyla veya başka bir suretle ivazsız olarak bir kişiden diğer bir kişiye intikali,
- Motorlu taşıtlar vergisi bakımından motorlu taşıtların trafik sicili ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından tutulan sivil hava vasıtaları siciline kayıt ve tescili. (AS- 2019)

Vergiyi doğuran olayın kanunlarla yasaklanmış bir faaliyet olması (örn: suç teşkil etmesi), vergi yükümlülüğünü ya da sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Yani hırsızlık yaparak kazandığı gelir yine **Gelir Vergisine** tabidir. (AS- 2019)

Vergi ilişkisinin alacaklı tarafı: **Vergi idaresidir.** (AS- 2015)

Vergiyi doğuran olayı gerçekleşmesi şuna bağlıdır:

- Vergi mükellefinin tespit edilmesi
- Zaman aşımının işlemeye başlaması
- Cezai yaptırımların geçerlik kazanması
- Uygulanacak yasa hükmünün tespit edilmesi (AS- 2015)

Vergi Usul Kanununa göre, kanunda açıklık olmayan hallerde mükelleflere süre **vergi idaresi** tarafından verilir. (AS- 2017)

Not: Vergiyi doğuran olaylarla alakalı değişik şekillerde çok fazla soru gelmiş, tekrar soru gelebilir.

VERGİNİN TARHI

Tarh: Mükellefin vergi borcunun, vergi idaresi tarafından, miktar olarak hesaplanması işlemidir. (DS- 2019)

Matrah: Vergi borcunun hesaplanmasına esas teşkil eden miktar veya değerdir. (AS- 2018)

Verginin tarhi: Vergi alacağıın kanunlarında gösterilen matrah ve nispetler üzerinden vergi dairesi tarafından hesaplanarak bu alacağı miktar itibarıyla tespit eden idari muameledir.

Vergi matrahının hesaplanması:

1. Kumaşın metresi gibi belli fiziki, teknik ölçülere dayanılarak saptanması halinde **miktar esası (spesifik matrah)**, (AS- 2015)
2. Vergi konusunun değerinin esas alınarak saptanması halinde **değer esası (ad valorem matrah)** söz konusudur.
3. Tarh edilecek vergi borcu, vergi matrahının değer esasına göre belirlendiği vergilerde **vergi oranının**
4. Miktar esasına göre belirlendiği vergilerde **birim vergi miktarının matrah ile çarpılmasıyla** hesaplanır.

Oran ve matraha göre vergiler 3'e ayrılır:

1. Tek oranlı (sabit) vergiler
2. Artan oranlı vergiler
3. Azalan oranlı vergiler

Tek oranlı vergiler: Kurumlar vergisi

(Matraha uygulanacak oran 2017 yılında %20, 2018 yılından sonra %22'dir)

Artan oranlı vergiler: Gelir vergisi

(Matraha uygulanacak oran %15 ile %35 arasında değişir.) (AS- 2019)

Azalan oranlı vergiler: Damga vergisi

(Oran ve miktar olmak üzere iki farklı matrah ölçüsü kabul edilmiştir.)

TARH İŞLEMİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

1. İdari işlemdir.
2. Özel ve sübjektiftir.
3. Tek yanlı bir işlemdir.
4. İcrai bir işlemdir.
5. Mükellefe bir hak ya da yarar sağlamaz.
6. Mükellefe bir davranışta bulunma ya da bulunmama ödevi yükleyen bir işlemdir.
7. Yararlandırıcı, yükümlendiricidir. (AS- 2018, 2016, 2014)

TARH İŞLEMİNİN TÜRLERİ

1. Beyana dayanan vergi tarhı
2. İkmalen vergi tarhı
3. Re'sen vergi tarhı
4. İdarece vergi tarhı

Beyana Dayanan Vergi Tarhı

Vergi matrahı kural olarak mükellef tarafından saptanıp vergi dairesine bildirilmekte ve vergi dairesi tarh işlemini mükelleflerin beyanına dayalı olarak gerçekleştirmektedir.

1. Gelir vergisi
2. Kurumlar vergisi (AS- 2016)
3. Katma değer vergisi
4. Veraset vergisi
5. İntikal vergisi

Vergi kanunlarına göre beyan üzerinden alınan vergiler "Tahakkuk Fişi" ile tarh ve tahakkuk ettirilir. (AS- 2016)

Tahakkuk fişinde olan bilgiler:

1. Sıra numarası
2. Tanzim tarihi
3. Verginin nevi
4. Vergi beyannamesinin tarihi
5. Beyannamenin
6. İlgili bulunduğu vergilendirme dönemi
7. Mükellefin soyadı ve adı
8. Mükellefin açık adresi
9. Verginin matrahı
10. Verginin hesabı
11. Verginin miktarı
12. Vergi mahkemesinde dava açılması ve düzeltme (AS- 2015, 2014)

Beyan usulünde verginin **tarh ve tahakkuk aşamaları** mükellefin beyanı üzerine tahakkuk fişinin kesilmesiyle aynı anda tamamlanmış olmaktadır. (AS-2019)

İkmalen Vergi Tarhı

Her ne şekilde olursa olsun bir vergi tarh edildikten sonra bu vergiye müteallik olarak meydana çıkan ve defter, kayıt ve belgeler veya kanuni ölçülere dayanılarak miktarı tespit olunan bir matrah veya matrah farkı üzerinden alınacak verginin tarh edilmesidir.

İlk koşulu, tarhiyat öncesinde tarh yöntemlerinden herhangi birine dayanılarak bir verginin tarh edilmiş olmasıdır.

İkinci koşul, yapılacak olan tarhiyata ilişkin matrah veya matrah farkının defter, kayıt ve belgeler veya kanuni ölçülere dayalı olarak saptanmasıdır.

Re'sen Vergi Tarhı

Vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak tespitine imkan bulunmayan hallerde takdir komisyonları tarafından takdir edilen veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlarca düzenlenmiş vergi inceleme raporlarında belirtilen matrah veya matrah kısmı üzerinden vergi tarh olunmasıdır.

İnceleme raporunda bu maddeye göre belirlenen matrah veya matrah farkı re'sen takdir olunmuş sayılır.

Re'sen vergi tarhı, ikmalen vergi tarhından farkı: Matrahın belli maddi deliller veya kanuni ölçülere dayanılarak saptanmasının mümkün olmadığı hallerde idarenin başvurduğu bir tarhiyat yöntemidir.

Re'sen vergi tarh edilebilmesi için aşağıdaki hallerden birinin olması gerekir:

1. Süresi geçtiği halde vergi beyannamesinin verilmemiş olması; **(AS- 2019, 2016)**
2. Vergi beyannamesi kanuni veya ek süreler içinde verilmekle beraber, beyannamede vergi matrahına ilişkin bilgilerin gösterilmemiş olması;
3. Vergi Usul Kanunu'na göre tutulması zorunlu olan defterlerin hepsi veya bir kısmının tutulmamış veya tasdik ettirilmemiş olması ya da vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara herhangi bir nedenle ibraz edilmemesi
4. Defter kayıtları ve bunlarla ilgili vesikaların, vergi matrahının doğru ve kesin olarak tespitine imkan vermeyecek derecede eksik, usulsüz ve karışık olması sebebiyle ihticaca salih bulunmaması;
5. Tutulması zorunlu olan defterlerin veya verilen beyannamelerin gerçek durumu yansıtmadığına dair delil bulunması;
6. Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 227'nci maddesi uyarınca 3568 sayılı Kanun'a göre yetki almış meslek mensuplarına imzalatırma mecburiyeti getirilen beyanname ve eklerinin imzalatılmaması veya tasdik kapsamına alınan konularda yeminli mali müşavir tasdik raporunun zamanında ibraz edilmemesidir.

Vergi beyannamesi kanuni veya ek süreler içinde verilmekle beraber, beyannamede vergi matrahına ilişkin bilgilerin gösterilmemiş olması halinde gerçekleştiği durumlarda, mükellefe vergi matrahına ilişkin bilgi vermesi ve kanuni defterlerini ibraz etmesi için takdir komisyonu tarafından **15 günden az olmamak üzere süre** verilir.

İkmalen ve re'sen tarh edilen vergiler ilgililere **ihbarname ile tebliğ** edilir. **(AS- 2017)**

İdarece Vergi Tarhı

İkmalen veya re'sen vergi tarhı dışında kalan hallerde, mükelleflerin vergi kanunlarında öngörülen sürelerde vergi tarhı için müracaat etmemeleri veya bu kanunlarda kendilerine tahmil olunan (yüklenen) mecburiyetleri yerine getirmemeleri nedeniyle zamanında tarh edilemeyen verginin kanunen belli matrahlar üzerinden idarece tarh edilmesidir.

Verginin idarece tarhında da, re'sen ve ikmalen tarhiyatlarda olduğu gibi tarh olunan vergiler **ihbarname ile ilgiliye tebliğ olunur**.

Uygulaması bulunmayan tahrir dayalı vergi tarhı: Emlak vergisinde uygulanmıştır. **(AS- 2018)**

Verginin resen, ikmalen veya idarece tarh edildiği hallerde tarh işlemi ile tahakkuk aşaması arasında **en az 30 gün süre** bulunur. **(AS-2014)**

Vergilendirme sürecinin tarh aşamasına ilişkin kurallar **Vergi Usul Kanununa** göre hükme bağlanır. **(AS- 2018)**

Vergi tarhlarına dikkat etmelisin. Mutlaka buradan da soru çıkacaktır.